

Кириченко О. С.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управлінських технологій
Університету економіки та права «КРОК»

Kyrychenko Oksana
PhD., Assistant Professor of Management
of Technology Department
University of Economics and Law «Krok»

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Анотація. Досліджено стан інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промисловості України. Виявлено загальний складний стан техніко-технологічного, інноваційного, науково-технічного розвитку вітчизняної промисловості з незначною активністю процесів упровадження фундаментальних, прикладних досліджень та дослідно-конструкторських робіт, створення та впровадження інновацій, техніко-технологічного оновлення потужностей промисловості, створення та залучення нових технологій, в тому числі і в нових революційних напрямках створення інновацій, та відсутність єдиної визначеної державної політики інноваційного розвитку з відповідним інвестиційним забезпеченням та дієвими прозорими механізмами її реалізації. Визначено необхідність формування в країні нової державної інноваційної політики із створенням та впровадженням ефективних механізмів та інструментів її реалізації, спрямованих на забезпечення системного, цілеспрямованого створення та промислового впровадження інновацій, забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності країни, динаміки та стратегічного спрямування інноваційного розвитку економіки в умовах переходу до Четвертої промислової революції.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційно-інноваційне забезпечення, промисловий розвиток, Четверта промислова революція.

Постановка проблеми. Ключовим фактором науково-технологічного розвитку в умовах Четвертої промислової революції є створення та впровадження нових технологій, матеріалів, обладнання. Саме здатність країни до створення інновацій чи доступ до їх залучення створюють умови для адаптації промисловості та її загалом економічної системи країн до нових умов та викликів функціонування, пов'язаних із впровадженням Четвертої промислової революції. На сучасному етапі розвитку світових інтеграційних процесів, зростання науково-технічних потреб, масштабів та темпів їх промислового впровадження особливого значення набуває забезпечення фінансовими інвестиційними ресурсами. Однією з головних умов ефективного впровадження інноваційної діяльності та стабільного функціонування економічної системи країни є інвестиції. Тому стимулювання інвестиційних процесів та вдосконалення державного управління і регулювання інвестиційною діяльністю зі створенням сприятливого інвестиційного клімату в країні стає основною умовою залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів, необхідних для впровадження інноваційної діяльності та економічного зростання в умовах Четвертої промислової революції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання дослідження інвестиційно-інноваційного забезпечення процесів розвитку промисловості детально та глибоко вивчалось у працях С. Брю, П. Друкера, Л. Гитмана, Н. Кравченко, М. Кісіль, М. Крупка, М. Коденської, М. Портера, П. Массе, К. Маконнелла, С. Маркова, Б. Санто, У. Шарпа, Й. Шумпетера та інших науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження стану інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промисловості України в умовах Четвертої промислової революції дасть змогу виявити та дослідити наявний стан інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування промисловості

та здійснити аналіз основних чинників, що впливають на процеси інвестиційно-інноваційного забезпечення, і визначити подальші тенденції інвестиційно-інноваційного розвитку, врахування яких дасть змогу збільшити ефективність функціонування та впровадження інноваційних змін у промисловості.

Метою роботи є дослідження стану інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промисловості України в умовах Четвертої промислової революції та визначення основних факторів впливу на інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною дослідження стану інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промисловості є розуміння сутності та концептів самого поняття інновацій та інвестицій та дослідження, аналіз і оцінка даних статистичних спостережень з метою виявлення та оцінки сучасного стану цього процесу та подальших тенденцій його розвитку.

Термін «інновація» був уперше запропонований у науковій термінології Й. Шумпетером у праці «Теорія економічного розвитку» та визначався як нова комбінація чинників виробництва, що мотивована підприємницьким духом [1, с. 158–159]. У дослідженнях із менеджменту П. Друкера інновація розуміється як особливий засіб, із застосуванням якого підприємцями здійснюється дослідження змін, що відбуваються в економіці та суспільних процесах, з метою подальшого використання у сфері бізнесу [2, с. 170–173]. У працях М. Портера інновації визначаються як результат особливих зусиль, що дає змогу підприємствам досягти значних переваг, для підтримання яких необхідно впроваджувати подальші постійні вдосконалення [3, с. 217].

Процес інноваційної діяльності та його реалізація невід'ємно пов'язані із поняттям інвестицій та інвестування в інноваційний розвиток, оскільки інвестиції і є тим основним забезпеченням, яке необхідне для впровад-

ження та реалізації інновацій. Відповідно до визначення, наведеного У. Шарпом та Г.Дж. Бейлі, термін «інвестиції» визначається як процес «позбавлення» коштів сьогодні з метою отримання їхнього збільшеного обсягу в майбутньому [4, с. 17]. Такої ж думки дотримувалися Л.Дж. Гитман та М. Джонк, визначаючи інвестування як спосіб розміщення капіталу, що повинен забезпечити його заощадження, зростання [5, с. 11]. За дослідженням М. Крупка, інвестиції є тими вкладеннями, які забезпечують приріст капіталу та створюють новий капітал [6, с. 24]. Зауважимо, що наведене визначення є дещо неповним, бо враховує лише економічний ефект та не враховує соціального, суспільно-економічного ефекту від інвестування в різні сфери, насамперед в інноваційну діяльність.

У класичному визначенні інвестицій, наведеному науковцями К. Макконелом та С. Брю, інвестиції розуміються як витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів [7, с. 388]. Відповідно поняття інвестиційної діяльності характеризує процес безпосередньо формування, просування та розміщення інвестицій і має значну кількість наукових визначень, що відображають різні погляди на його сутність. У дослідженнях Н. Кравченко [8, с. 24] інвестиційна діяльність визначається як комплекс заходів та дій юридичних і фізичних осіб із вкладання власних фінансових ресурсів, спрямованих на отримання прибутку, або як діяльність державних чи приватних інституцій, що спрямована на реалізацію інвестиційного процесу з метою отримання економічного та соціального ефекту.

На думку М. Кисіль [9, с. 225], інвестиційне забезпечення включає не лише формування джерел надходження інвестиційних ресурсів, але й є сукупність ресурсів, умов, механізмів та економічних важелів і заходів, спрямованих на забезпечення визначеного перебігу інвестиційних процесів.

Досліджуючи інвестиційне забезпечення, М. Коденська визначає його як організаційно-економічні умови, засоби, заходи та відносини, що формуються в процесі руху вартості, авансованого капіталу з метою формування, нагромадження та використання інвестиційних ресурсів, авансованого капіталу для розвитку промислового виробництва та продуктивних сил [10, с. 63–64]. Визначається необхідність формування елементів та механізмів інвестиційного забезпечення, а також акцентується увага на значенні інвестиційного забезпечення як рушійної сили розвитку промислового виробництва та продуктивних сил суспільства.

Важливе значення в інноваційному розвитку промислових підприємств мають обсяги та динаміка капітальних інвестицій – фінансових ресурсів, спрямованих на придбання нових та відновлення діючих матеріальних та нематеріальних активів, витрати на капітальний ремонт та модернізацію.

Обсяг капітальних інвестицій, спрямованих у промисловість, загалом становить станом на 2017 р. 31,85% від загального обсягу капітального інвестування, а його динаміка порівняно з 2010 р. незначною мірою зросла порівняно із 2010 р. (30%), проте значно зменшилася порівняно з 2013 р. (39,44%). При цьому частка капітальних інвестицій у 2017 р. в добувну галузь становила 24,81%, а в галузі переробної промисловості – 51,56% від загальної кількості капітальних інвестицій, спрямованих у промисловість. Слід зазначити, що основна частина капітальних інвестицій спрямована в низькотехнологічні галузі переробної промисловості, такі як харчова промисловість, частка капітальних інвестицій в яку на протязі 2010–2017 рр. залишається стабільно високою (на рівні 15,28–13,21%), а у 2016 р. досягла 18,08% від загального обсягу інвестування в промисловість; у деревообробну промисловість із часткою

станом на 2017 р. 4,77% від загального обсягу капітальних інвестицій. Капітальні інвестиції в середньотехнологічні галузі здійснюються переважно в металургії, де їхня частка станом на 2016–2017 рр. становить 12,44–12,45%, та виробництво гумових і пластмасових виробів та іншої неметалевої мінеральної продукції із часткою станом на 2017 р. 7,29%. Найвні обсяги капітальних інвестицій спрямовані у високотехнологічні галузі машинобудування, що загалом не перевищують 10%, та хімічну промисловість. Так, у галузях машинобудування показники капітальних інвестицій становлять: у виробництві машин, устаткування – 2,3%, у виробництві електричного устаткування – 1,04%, у виробництві комп'ютерів, електронної техніки та оптичної продукції – 0,53%, у виробництві автотранспортних засобів, причепів та напівпричепів – 3,34%. Капітальні інвестиції в хімічну галузь у 2017 р. становили 2,08%, у виробництво фармацевтичних продуктів – 1,31%. Наведені цифри останніх років свідчать про відсутність активних процесів техніко-технологічної модернізації провідних технологічних галузей промисловості країни, пов'язаних із технологічним інноваційним оновленням їхніх техніко-технологічних потужностей, тому відбувається старіння, моральний та фізичний знос наявних виробничих потужностей, що знижує рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняної промисловості не тільки на зовнішньому, але й на внутрішньому ринку. За таких умов та обсягів капітальних інвестицій модернізація вітчизняної промисловості зі зростанням частки та значення високотехнологічних галузей залишається питанням, що потребує пошуку нових рішень, пов'язаних як із активуванням інвестиційної активності та обсягів інвестування, так і зі зміною структури інвестицій.

Здійснення інноваційної діяльності, її обсяги та інтенсивність значною мірою залежать від наявності фінансового забезпечення, тому одним із найбільш вагомих показників, що характеризують інноваційну діяльність, є показники загального обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами фінансування.

Слід зазначити, що за джерелами фінансування основна частка інновацій розподіляється та впроваджується за рахунок власних коштів підприємств. Так, у 2000 р. частка власних фінансових коштів підприємств у фінансуванні інноваційної діяльності становила 80%, у 2005 р. вона збільшилася до 87,7%, а на протязі 2009–2010 рр. зменшилася до 65–59,3% за рахунок зростання часток іноземних інвестицій та кредитного фінансування, проте на протязі 2015 р. власні кошти підприємств залишалися основним джерелом фінансування інноваційної активності, а у 2107 р. ця частка зафіксувалася на рівні 84,5%. Загалом обсяг фінансування інноваційної діяльності у 2000 р. становив 1 757 149 тис. грн., до 2010 р. ця сума збільшилася до 8 045 495 тис. грн., а до 2017 р. зросла до 9 117 537 тис. грн. Так, у 2010 р. частка внутрішніх інвестицій підприємств у загальному обсязі інвестицій становила 79,6%, у 2005 р. вона зросла до 87,7%, а у 2010 р. зазнала зменшення до 59,3% за рахунок збільшення частки іноземних інвестицій та надання кредитів, у 2015 р. становила 97,2% від загального обсягу фінансування.

Частка фінансування інноваційної діяльності в Україні за кошти державного бюджету становить від 0,4% до 2,5%, ще менший рівень має обсяг інвестування з місцевих бюджетів: від 0,1% до 1%. Водночас низьким залишається рівень інвестування в інноваційну діяльність промислових підприємств як вітчизняних, внутрішніх, так і іноземних інвесторів, що значною мірою обмежує можливості впровадження масштабних інноваційно-інвестиційних проєктів модернізації наявних чи розбудови нових високотехнологічних виробництв, що потребують значних обсягів

проектного фінансування та не можуть бути реалізовані за власні кошти підприємств. Так, у 2000 р. частка вітчизняних інвестицій становила 2,8% від загального обсягу фінансування, у 2010 р. вона зменшилася до рівня 0,4%, а у 2017 р. становила 3%. Низьким залишається рівень інвестиційної активності іноземних інвесторів, і якщо у 2009 р. і 2010 рр. цей показник зазнав короткочасного зростання, то станом на 2017 р. частка іноземних інвестицій в загальному обсязі проінвестованого становила лише 1,2%. Загрозливо низьким залишається рівень фінансування інноваційної діяльності із залученням кредитів. Так, станом на 2017 р. цей показник становив лише 6,5% від загального обсягу інвестування. Наведені статистичні дані переконливо свідчать про те, що на протязі 2000–2017 рр. основним джерелом фінансування створення інноваційної діяльності в Україні були власні кошти підприємств, спрямовані переважно та модернізацію та техніко-технологічне покращення оновлення наявної виробничої бази та випуск нових видів покращеної оновленої продукції. Водночас фактично не здійснювалася розбудова нових високотехнологічних підприємств, що передбачають застосування нових радикально інноваційних технологій. Відсутність внутрішнього та зовнішнього інвестування, кредитного забезпечення інноваційної діяльності привела до фактичної відсутності за цей період у промисловості впровадження довготривалих масштабних інвестиційних проектів. Наведені дані свідчать про відсутність реальних дій із впровадження послідовної державної інноваційної політики розвитку промисловості а також неефективність наявних механізмів державного регулювання в питаннях створення інвестиційного клімату, необхідного для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, відсутність дієвих інструментів та механізмів монетарної фінансової політики, спрямованих на стимулювання розвитку механізмів кредитування інноваційної діяльності в промисловості, кредитування та інвестування в стратегічні для країни напрями інноваційної діяльності.

тарної фінансової політики, спрямованих на стимулювання розвитку механізмів кредитування інноваційної діяльності в промисловості, кредитування та інвестування в стратегічні для країни напрями інноваційної діяльності.

Висновки. Досліджуючи стан інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промисловості України в умовах Четвертої промислової революції, слід зазначити, що в сучасних економічних умовах інновації, інноваційне оновлення промисловості є одним із ключових факторів економічних перетворень та розвитку економіки. Результати проведеного аналізу стану інноваційного забезпечення розвитку промисловості України в сучасних умовах дали можливість виявити загальний складний стан техніко-технологічного, інноваційного, науково-технічного розвитку вітчизняної промисловості з незначною активністю процесів упровадження фундаментальних, прикладних досліджень та дослідно-конструкторських робіт, створення та впровадження інновацій, техніко-технологічного оновлення потужностей промисловості, створення та залучення нових технологій, в тому числі і в нових революційних напрямках створення інновацій, та відсутність єдиної визначеної державної політики інноваційного розвитку з відповідним інвестиційним забезпеченням та дієвими прозорими механізмами її реалізації. Вищезазначене актуалізує необхідність формування в країні нової державної інноваційної політики із створенням та впровадженням ефективних механізмів та інструментів її реалізації, спрямованої на забезпечення системного, цілеспрямованого створення та промислового впровадження інновацій, забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності промисловості країни, динаміки та стратегічного спрямування інноваційного розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Шумпетер Й. *Теорія економічного розвитку*. Москва : Прогрес, 1982. 401 с.
2. Drucker Peter. *Innovation and Entrepreneurship: Practict and Principles*. Nev York : Harper and Row Publishes, 1985. 445 p.
3. Портер М. *Конкуренція*. Москва : Вільямс, 2005. 608 с.
4. Шарп У. *Інвестиції*. Москва : Инфра-М, 1997. 1000 с.
5. Гитман Л.Дж. *Основи інвестирования*. Москва : Дело, 1999. 208 с.
6. Крупка М. *Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України*. Львів: Вид. ЛНУ імені Івана Франка, 2001. 608 с.
7. Макконелл К. *Економикс: принципи, проблеми и політика*. Москва : Инфра – М, 2003. 970 с.
8. Кравченко Н. Інвестиційна складова інноваційного розвитку. *Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2011. № 12. С. 23–27.
9. Кисіль М. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій. *Менеджмент*. 2009. № 11. С. 225–230.
10. Коденська М. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2013. № 2. С. 62–66.

References:

1. Shumpeter J. (1982). *Teoriya ekonomycheskoho razvytiya* [Theory of Economic Development]. Moskva : Prohress, 401 p. (in Russian)
2. Drucker Peter (1985). *Innovation and Entrepreneurship: Practict and Principles* [Innovation and Entrepreneurship: Practict and Principles]. Nev York : Harper and Row Publishes, 445 p.
3. Porter M. (2005). *Konkurentsya* [Competition]. Moskva : Vyl'iams. (in Russian)
4. Sharp U. (1997). *Ynvestytsyy* [Investment]. Moskva : Ynfra-M. (in Russian)
5. Hytman L. (1999). *Osnovy ynvestyrovanyia* [Basics of investing]. Moskva : Delo. (in Russian)
6. Krupka M. (2001). *Finansovo-kredytnej mekhanizm innovatsijnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy* [Financial-credit mechanism of innovation development of economy of Ukraine]. L'viv : Vyd. tsentr LNU imeni Ivana Franka. (in Ukrainian)
7. Makkonell K. (2003). *Ekonomyks: pryntsyupy, problemy y polityka* [Economics: principles, problems and politika]. Moskva : Ynfra – M. (in Russian)
8. Kravchenko N. (2011). *Investytsijna skladova innovatsijnoho rozvytku* [The investment component of the innovation development]. *Teoretychni ta praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti*, no 12, pp. 23–27.
9. Kisi'l' M. (2009). *Investytsijne zabezpechennia rozvytku aharnoho vyrobnytstva ta sil's'kykh terytorij* [Ensuring the development of agricultural production and of rural areas]. *Menedzhment*, no 11, pp. 225–230.
10. Kodens'ka M. (2013). *Motyvatytsijni chynnyky investytsijnoho zabezpechennia rozvytku aharno-promysloвого vyrobnytstva* [Motivational factors of investment ensure development of agro-industrial production]. *Visnyk Akademii pratsi i sotsial'nykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy*, no 2, pp. 62–66.

**ИССЛЕДОВАНИЕ СОСТОЯНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ
В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЧЕТВЕРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ**

Аннотация. Исследовано состояние инвестиционного обеспечения развития промышленности Украины. Выявлено общее сложное состояние технико-технологического, инновационного, научно-технического развития отечественной промышленности с незначительной активностью процессов внедрения фундаментальных, прикладных исследований и исследовательско-конструкторских работ, созданием и внедрением инноваций, технико-технологическим обновлением мощностей промышленности, созданием и привлечением новых технологий, в том числе и в новых революционных направлениях создания инноваций, и отсутствием единой определенной государственной политики инновационного развития с соответствующим инвестиционным обеспечением и действенными прозрачными механизмами ее реализации. Определена необходимость формирования в стране новой государственной инновационной политики с созданием и внедрением эффективных механизмов и инструментов ее реализации, направленных на обеспечение системного, целенаправленного создания и промышленного внедрения инноваций, обеспечение необходимого уровня конкурентоспособности страны, динамики и стратегического направления инновационного развития экономики в условиях перехода к Четвертой промышленной революции.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационное обеспечение, промышленное развитие, Четвертая промышленная революция.

**THE RESEARCH STATUS OF INVESTMENT ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF THE INDUSTRY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION**

Summary. Investigated the status of investment ensuring innovative development of industry of Ukraine. Found total complex status of feasibility of technological innovation scientific and technical development of the national industry, with little activity processes implementation of basic, applied research and development activities, creating and innovation, technical, technological upgrading of capacities, creating and bringing new technologies and new ways of creating innovation, and no single defined public policy innovation development of investment software, and effective mechanisms for its implementation. Identified the need for the formation of the country's new State innovation policy to the creation and implementation of effective implementation mechanisms and tools aimed at ensuring systematic, purposeful creation and industrial innovation, ensuring the necessary level of competitiveness of a country, speakers and the strategic direction of the innovation development of economy in the conditions of transition to the fourth industrial revolution. Determined that the key driver of scientific and technological development in the conditions of the fourth industrial revolution is the development and introduction of new technologies, materials and equipment. It is the ability of the country to the creation of innovation or access to their attraction to create conditions for the development of industry and economic system of the countries to new conditions of functioning. At the present stage of development of global economic processes, the growth of scientific and technical needs, scope and pace of their industrial implementation of very special significance providing financial investment resources. One of the main conditions for effective implementation of innovative activity and stable functioning of the economic system of the country is investment. Stimulate investment processes and improving State management and regulation of investment activity, creation of favorable investment climate in the country becomes the primary condition for engaging and effective use of the investment the resources required for the implementation of innovation and economic growth in the face of the fourth industrial revolution

Key words: investment, innovation, investment and innovation, industrial development, the fourth industrial revolution.